

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)
της 7ης Μαρτίου 2002 *

Στην υπόθεση C-310/99,

Ιταλική Δημοκρατία, εκπροσωπούμενη από τον U. Leanza, επικουρούμενο από τον
O. Fiumara, vice avvocato generale dello Stato, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμ-
βούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης αρχικώς από τους
G. Rozet και P. Stancanelli και στη συνέχεια από τους G. Rozet και V. Di Bucci, με
τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

που έχει ως αντικείμενο την ακύρωση της απόφασεως 2000/128/ΕΚ της Επιτροπής, της 11ης Μαΐου 1999, σχετικά με τα καθεστώτα ενίσχυσης τα οποία έθεσε σε εφαρμογή η Ιταλία σχετικά με μέτρα υπέρ της απασχόλησης (ΕΕ 2000, L 42, σ. 1),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από την N. Colneric (εισηγητή), προεδρεύουσα του δευτέρου τμήματος, και τους C. Gulmann, R. Schintgen, B. Σκουρή και J. N. Cunha Rodrigues, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: D. Ruiz-Jarabo Colomer
γραμματέας: L. Hewlett, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις αγορεύσεις των διαδίκων κατά τη συνεδρίαση της 4ης Απριλίου 2001,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 17ης Μαΐου 2001,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 13 Αυγούστου 1999, η Ιταλική Δημοκρατία ζητεί, δυνάμει του άρθρου 230, πρώτο εδάφιο, ΕΚ, την ακύρωση της αποφάσεως 2000/128/ΕΚ της Επιτροπής, της 11ης Μαΐου 1999, σχετικά με τα καθεστώτα ενίσχυσης τα οποία έθεσε σε εφαρμογή η Ιταλία σχετικά με μέτρα υπέρ της απασχόλησης (ΕΕ 2000, L 42, σ. 1, στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση), και, επικουρικώς, την ακύρωση της αποφάσεως αυτής στο μέτρο που προβλέπει την αναζήτηση των ποσών που συνιστούν ενίσχυση ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά.

Το κοινοτικό δίκαιο

- 2 Το άρθρο 87, παράγραφοι 1 και 3, ΕΚ, καθώς και το παλαιό άρθρο 92, παράγραφοι 1 και 3, της Συνθήκης ΕΚ, προβλέπουν:

«1. Ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με κρατικούς πόρους και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό διά της ευνοϊκής μεταχειρίσεως ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά, κατά το μέτρο που επηρεάζουν τις μεταξύ κρατών μελών συναλλαγές, εκτός αν η παρούσα Συνθήκη ορίζει άλλως.

[...]

3. Δύνανται να θεωρηθούν ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά:

α) οι ενισχύσεις για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης περιοχών στις οποίες το βιοτικό επίπεδο είναι ασυνήθως χαμηλό ή στις οποίες επικρατεί σοβαρή υποαπασχόληση,

[...]».

3 Το άρθρο 88, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, ΕΚ προβλέπει:

«Αν η Επιτροπή διαπιστώσει, αφού τάξει προηγουμένως στους ενδιαφερομένους προθεσμία για να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους, ότι ενίσχυση που χορηγείται από ένα κράτος ή με κρατικούς πόρους δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά κατά το άρθρο 87, ότι η ενίσχυση αυτή εφαρμόζεται καταχρηστικώς, αποφασίζει ότι το εν λόγω κράτος οφείλει να την καταργήσει ή να την τροποποιήσει εντός προθεσμίας που η ίδια καθορίζει.»

Οι ανακοινώσεις της Επιτροπής

Οι κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις ενισχύσεις στην απασχόληση

4 Η Επιτροπή δημοσίευσε το 1995 ορισμένες κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις ενισχύσεις στην απασχόληση (ΕΕ C 334, σ. 4, στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές

σχετικά με τις ενισχύσεις στην απασχόληση). Το σημείο 2 των κατευθυντηρίων αυτών γραμμών επισημαίνει ότι η εντατικοποίηση των δράσεων για την απασχόληση μειονεκτουσών κατηγοριών στην αγορά εργασίας, όπως είναι οι επί μακρόν άνεργοι, οι νέοι και οι ηλικιωμένοι εργαζόμενοι, συγκαταλέγεται μεταξύ των τομέων προτεραιότητας τους οποίους όρισαν τα κράτη μέλη στο πλαίσιο των προσανατολισμών τους στον τομέα των θέσεων εργασίας. Το σημείο 3 των κατευθυντηρίων γραμμών ορίζει ότι τα μέτρα που σκοπούν στη βελτίωση της θέσεως των εργαζομένων στην αγορά εργασίας δεν πρέπει να θίξουν τις παράλληλες προσπάθειες που καταβάλλει η Επιτροπή για να περιορίσει τις τεχνητές στρεβλώσεις του ανταγωνισμού στο πλαίσιο των άρθρων 92 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 87 ΕΚ), και 93 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 88 ΕΚ).

- 5 Οι κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις ενισχύσεις στην απασχόληση ορίζουν επίσης στο σημείο 3 ότι σκοπός τους είναι, μεταξύ άλλων, να διευκρινιστεί η ερμηνεία των άρθρων 92 και 93 της Συνθήκης όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις που εφαρμόζονται στον τομέα της απασχολήσεως προκειμένου να διασφαλιστεί μεγαλύτερη διαφάνεια στην απόφαση περί κοινοποιήσεως που λαμβάνεται βάσει του άρθρου 93 της Συνθήκης.
- 6 Τα σημεία 16 και 17 των κατευθυντηρίων γραμμών σχετικά με τις ενισχύσεις στην απασχόληση ορίζουν:

«16. Ενίσχυση για διατήρηση της απασχόλησης νοείται η ενίσχυση που χορηγείται σε μια επιχείρηση για να την παραινέσει να μην απολύσει τους εργαζομένους που απασχολεί. Η ενίσχυση υπολογίζεται συνήθως με βάση τον συνολικό αριθμό των εργαζομένων που απασχολούνται τη στιγμή της χορήγησής της.

17. Η ενίσχυση για τη δημιουργία απασχόλησης, αντίθετα, έχει ως αποτέλεσμα τη χορήγηση θέσεων εργασίας σε πρόσωπα που δεν είχαν ακόμα εργασία ή είχαν χάσει την προηγούμενη απασχόλησή τους. Η ενίσχυση θα χορηγηθεί με βάση τον αριθμό των δημιουργούμενων θέσεων εργασίας. Θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι ως δημιουργία θέσεων εργασίας νοείται η καθαρή δημιουργία θέσεων εργασίας, δηλαδή επιπλέον θέσεις εργασίας σε σχέση με το προσωπικό (μέσος όρος για μια ορισμένη περίοδο) της εξεταζόμενης επιχείρησης. Η

απλή αντικατάσταση ενός εργαζομένου χωρίς αύξηση του προσωπικού, και άρα χωρίς τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, δεν αποτελεί πραγματική δημιουργία απασχόλησης.»

- 7 Το σημείο 21 των κατευθυντηρίων γραμμών σχετικά με τις ενισχύσεις στην απασχόληση προβλέπει:

«Η Επιτροπή θα αξιολογήσει τις ενισχύσεις αυτές σύμφωνα με τα ακόλουθα κριτήρια:

— Η Επιτροπή διάκειται γενικά ευνοϊκά έναντι των ενισχύσεων με στόχο τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις [...] και στις περιοχές που είναι επιλέξιμες για περιφερειακές ενισχύσεις [...]. Η θετική αντιμετώπιση επεκτείνεται επίσης, εκτός από τις δύο αυτές κατηγορίες, και στις ενισχύσεις με στόχο την ενθάρρυνση της πρόσληψης ορισμένων κατηγοριών εργαζομένων που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες δυσκολίες για την ένταξη ή την επανένταξή τους στην αγορά εργασίας. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, δεν είναι απαραίτητο να υπάρχει καθαρή δημιουργία απασχόλησης, εφόσον η συγκεκριμένη θέση εργασίας είναι κενή μετά από φυσική αποχώρηση και όχι εξαιτίας απόλυσης.

— [...]

— Για να αξιολογηθούν ευνοϊκά οι ενισχύσεις που υπάγονται στις προηγούμενες κατηγορίες, η Επιτροπή θα δώσει ιδιαίτερη προσοχή στους όρους της σύμβασης απασχόλησης, όπως, ιδιαίτερα, στην υποχρέωση να πραγματοποιηθεί η πρόσληψη στο πλαίσιο μιας σύμβασης αορίστου χρόνου ή αρκετά μακράς διάρκειας και την υποχρέωση να διατηρηθεί η νεοδημιουργηθείσα αυτή θέση εργασίας για

ένα ελάχιστο χρονικό διάστημα μετά τη δημιουργία της, δεδομένου ότι τέτοιοι όροι αποτελούν εγγυήσεις σε ό,τι αφορά τη σταθερότητα της δημιουργηθείσας απασχόλησης. Επίσης θα ληφθεί υπόψη και οποιαδήποτε άλλη εγγύηση σχετικά με τη διάρκεια της νεοδημιουργηθείσας θέσης εργασίας, ιδιαίτερα η διαδικασία καταβολής της ενίσχυσης.

- Η Επιτροπή θα διασφαλίσει ότι το επίπεδο της ενίσχυσης δεν υπερβαίνει το ποσό που είναι απαραίτητο για να αποτελέσει κίνητρο για τη δημιουργία απασχόλησης, λαμβανομένων υπόψη, ενδεχομένως, των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, ή/και των μειονεκτημάτων που πλήττουν τη συγκεκριμένη περιοχή. Η ενίσχυση θα πρέπει να είναι προσωρινή.
- Εξάλλου, το γεγονός ότι η δημιουργία απασχόλησης που αποτελεί το αντικείμενο της βοήθειας συνοδεύεται από κατάρτιση ή επανεξειδίκευση του προσλαμβανομένου εργαζομένου θα αποτελέσει ένα ιδιαίτερα θετικό στοιχείο ενόψει της ευνοϊκής αξιολόγησης εκ μέρους της Επιτροπής.»

- 8 Επιπλέον, το σημείο 22 των κατευθυντηρίων γραμμών σχετικά με τις ενισχύσεις στην απασχόληση προβλέπει:

«Ενισχύσεις για τη διατήρηση της απασχόλησης, παρόμοιες με τις ενισχύσεις λειτούργειας, δεν μπορούν να εγκριθούν παρά στις ακόλουθες περιπτώσεις:

[...] Κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, ενισχύσεις για τη διατήρηση της απασχόλησης μπορούν επίσης να εγκριθούν στις περιοχές που μπορούν να επωφεληθούν από την παρέκκλιση η οποία προβλέπεται στο άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης ΕΚ σχετικά με την οικονομική ανάπτυξη περιοχών στις οποίες το βιοτικό επίπεδο είναι ασυνήθως χαμηλό ή στις οποίες επικρατεί σοβαρή υποαπασχόληση [...].

[...]

Οι κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις περιφερειακού χαρακτήρα

9 Η Επιτροπή δημοσίευσε επίσης, το 1998, ορισμένες κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις περιφερειακού χαρακτήρα (ΕΕ C 74, σ. 9, στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις περιφερειακού χαρακτήρα), οι οποίες προβλέπουν στα σημεία 3.5 και 4.17 τα εξής:

«3.5 Το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', ορίζει ότι δύνανται να θεωρηθούν ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά οι ενισχύσεις για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης περιοχών στις οποίες το βιοτικό επίπεδο είναι ασυνήθως χαμηλό ή στις οποίες επικρατεί σοβαρή υποαπασχόληση. Όπως υπογράμμισε το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων "η χρησιμοποίηση των όρων 'ασυνήθως' και 'σοβαρή' στην εξαίρεση που προβλέπει το στοιχείο α' δείχνει ότι αυτή αφορά μόνο περιοχές όπου η οικονομική κατάσταση είναι εξαιρετικά δυσμενής σε σχέση προς το σύνολο της Κοινότητας [...]".

[...]

[...]

4.17 [...], οι λειτουργικές ενισχύσεις πρέπει να χορηγούνται για περιορισμένο χρονικό διάστημα και να μειώνονται προοδευτικά. Εκτός αυτού, αποκλείονται οι λειτουργικές ενισχύσεις που χορηγούνται για την προώθηση των εξαγωγών [...] μεταξύ κρατών μελών.»

Η ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας (de minimis)

- 10 Με την ανακοίνωσή της του 1986 σχετικά με τις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας (de minimis) (ΕΕ C 68, σ. 9), η Επιτροπή τόνισε ότι, μολονότι κάθε κρατική χρηματοδοτική παρέμβαση υπέρ μιας επιχειρήσεως μπορεί να στρεβλώσει τον ανταγωνισμό, εντούτοις δεν έχουν όλες οι ενισχύσεις αισθητές επιπτώσεις στο εμπόριο και στον ανταγωνισμό μεταξύ κρατών μελών και ότι αυτό ισχύει ιδίως για τις ενισχύσεις των οποίων το ποσό είναι πολύ χαμηλό και οι οποίες χορηγούνται κυρίως στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Προκειμένου να επιτύχει την απλούστευση των διοικητικών διατυπώσεων και προς το συμφέρον των ίδιων των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, η Επιτροπή εισήγαγε τον λεγόμενο κανόνα de minimis ο οποίος καθορίζει ένα κατώτατο όριο ενισχύσεως κάτω από το οποίο πρέπει να θεωρείται ότι το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης δεν έχει εφαρμογή και ότι η ενίσχυση δεν υπόκειται πλέον στην υποχρέωση προηγούμενης κοινοποιήσεώς της στην Επιτροπή.
- 11 Προκειμένου να είναι δυνατή η εφαρμογή του κανόνα de minimis, πρέπει να πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις:
- «— το συνολικό ανώτατο ποσό ενίσχυσης de minimis είναι 100 000 ECU [...] για την τριετή περίοδο από την ημερομηνία χορήγησης της πρώτης ενίσχυσης de minimis,
 - το ποσό αυτό καλύπτει κάθε κρατική ενίσχυση που χορηγείται υπό μορφή ενίσχυσης de minimis και δεν περιορίζει τη δυνατότητα χορήγησης στο δικαιούχο άλλων ενισχύσεων στο πλαίσιο καθεστώτων που έχουν εγκριθεί από την Επιτροπή,
 - το ποσό καλύπτει όλες τις κατηγορίες ενισχύσεων, ανεξάρτητα από τη μορφή και το στόχο τους, εκτός από τις ενισχύσεις για εξαγωγές [...], οι οποίες εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής του μέτρου.

Οι κρατικές ενισχύσεις που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για τον έλεγχο της τήρησης του ανώτατου ορίου των 100 000 ECU είναι εκείνες που χορηγούνται από εθνικές, περιφερειακές ή τοπικές αρχές, είτε τα μέτρα χρηματοδοτούνται εξ ολοκλήρου από τα κράτη μέλη είτε συγχρηματοδοτούνται από την Κοινότητα μέσω των διαρθρωτικών ταμείων [...].»

Το εθνικό νομοθετικό πλαίσιο

- 12 Η Ιταλική Δημοκρατία θέσπισε, με τον νόμο 863/84, της 19ης Δεκεμβρίου 1984 (GURI αριθ. 351, της 22ας Δεκεμβρίου 1984, σ. 10691, στο εξής: νόμος 863/84), τη σύμβαση επαγγελματικής εκπαίδευσης και εργασίας (στο εξής: ΣΕΕΕ). Επρόκειτο για συμβάσεις ορισμένου χρόνου, στις οποίες περιλαμβάνονταν μια περίοδος επαγγελματικής εκπαίδευσης, για την απορρόφηση ανέργων ηλικίας κάτω των 29 ετών. Οι εργοδότες απαλλάσσονταν από την καταβολή των ασφαλιστικών εισφορών για διάστημα δύο ετών για τα άτομα που προσλαμβάνονταν βάσει αυτού του είδους της συμβάσεως. Η μείωση αυτή ίσχυε για όλη την εθνική επικράτεια κατά τρόπο γενικευμένο, ενιαίο, αυτόματο και χωρίς διακρίσεις.
- 13 Οι λεπτομέρειες εφαρμογής των ΣΕΕΕ τροποποιήθηκαν διαδοχικώς με τον νόμο 407/90, της 29ης Δεκεμβρίου 1990 (GURI αριθ. 303, της 31ης Δεκεμβρίου 1990, σ. 3, στο εξής: νόμος 407/90), ο οποίος θέσπισε την κλιμάκωση των ενισχύσεων ανάλογα με την περιφέρεια, με τον νόμο 169/91, της 1ης Ιουνίου 1991 (GURI αριθ. 129, της 4ης Ιουνίου 1991, σ. 4, στο εξής: νόμος 169/91), ο οποίος αύξησε στα 32 έτη το ανώτατο όριο ηλικίας των εργαζομένων που μπορούσαν να προσληφθούν βάσει αυτού του είδους της συμβάσεως και με τον νόμο 451/94, της 19ης Ιουλίου 1994 (GURI αριθ. 167, της 19ης Ιουλίου 1994, σ. 3, στο εξής: νόμος 451/94), ο οποίος εισήγαγε τη ΣΕΕΕ ενός μόνον έτους και καθόρισε τον ελάχιστο αριθμό ωρών που έπρεπε να περιλαμβάνει η παρεχόμενη επαγγελματική εκπαίδευση.
- 14 Κατ' εφαρμογή των νόμων αυτών, η ΣΕΕΕ μπορεί να οριστεί ως μια σύμβαση ορισμένου χρόνου για την πρόσληψη νέων ηλικίας μεταξύ 16 και 32 ετών, οι δε περιφερειακές αρχές έχουν τη διακριτική ευχέρεια να αυξήσουν αυτό το όριο ηλικίας. Οι

περιφερειακές αρχές αύξησαν το όριο ηλικίας στα 35 έτη για το Λάτσιο, στα 38 έτη για την Καλαβρία, στα 40 έτη για την Καμπανία, για το Αμπρούτσι και τη Σαρδηνία, καθώς και στα 45 έτη για την Μπαζιλικάτα, για το Μολίζε, για την Πούλια και για τη Σικελία.

15 Προβλέπονται δύο κατηγορίες ΣΕΕΕ:

- η πρώτη αφορά δραστηριότητες οι οποίες απαιτούν υψηλό επίπεδο επαγγελματικής εκπαίδευσης. Οι συμβάσεις της κατηγορίας αυτής έχουν μέγιστη διάρκεια 24 μηνών και πρέπει να προβλέπουν τουλάχιστον 80 έως 130 ώρες επαγγελματικής εκπαίδευσης στον τόπο παροχής εργασίας κατά τη διάρκεια της συμβάσεως·
- η δεύτερη έχει μέγιστη διάρκεια 12 μηνών και περιλαμβάνει επαγγελματική εκπαίδευση διάρκειας 20 ωρών.

16 Το βασικό χαρακτηριστικό της ΣΕΕΕ είναι η πρόβλεψη ενός προγράμματος επαγγελματικής εκπαίδευσης του εργαζομένου προκειμένου να αποκτήσει μια ειδικότητα.

17 Για τις προσλήψεις που γίνονται βάσει ΣΕΕΕ προβλέπονται μειώσεις των ασφαλιστικών εισφορών καθ' όλη τη διάρκεια της συμβάσεως. Οι μειώσεις αυτές έχουν ως εξής:

- μείωση κατά 25 % των κανονικά οφειλόμενων εισφορών για τις επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες σε άλλες περιοχές πλην του Mezzogiorno,

— μείωση κατά 40 % των εισφορών αυτών για τις επιχειρήσεις του εμπορικού και τουριστικού τομέα που απασχολούν λιγότερους από 15 εργαζόμενους και είναι εγκατεστημένες σε άλλες περιοχές πλην του Mezzogiorno,

— πλήρης απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής των εισφορών αυτών για τις βιοτεχνίες και τις επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες σε περιοχές με ποσοστό ανεργίας που υπερβαίνει τον εθνικό μέσον όρο.

18 Προκειμένου να επωφεληθούν από τα μέτρα αυτά, οι εργοδότες πρέπει να μην έχουν προβεί σε μείωση του προσωπικού τους κατά τη διάρκεια των 12 προηγούμενων μηνών, εκτός εάν η πρόσληψη αφορά εργαζομένους με διαφορετικά επαγγελματικά προσόντα. Επιπλέον, οι εργοδότες πρέπει να εξακολουθήσουν να απασχολούν, με σύμβαση αορίστου χρόνου, τουλάχιστον το 60 % των εργαζομένων των οποίων η ΣΕΕΕ έληξε κατά τη διάρκεια των προηγούμενων 24 μηνών.

19 Όσον αφορά τη ΣΕΕΕ της δεύτερης κατηγορίας (διάρκειας ενός έτους), η αναγνώριση των πλεονεκτημάτων αυτών υπόκειται επιπλέον στην προϋπόθεση της μετατροπής της συμβάσεως εργασίας ορισμένου χρόνου σε σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου. Οι μειώσεις ισχύουν μόνον εφόσον υπάρξει η μετατροπή αυτή για διάρκεια ίση με εκείνη της ΣΕΕΕ.

20 Το άρθρο 15 του νόμου 196/97, της 24ης Ιουνίου 1997, που περιλαμβάνει μέτρα για την ενίσχυση της απασχολήσεως (GURI αριθ. 154, 1997, στο εξής: νόμος 196/97), προβλέπει ότι οι επιχειρήσεις των περιοχών του στόχου 1, οι οποίες μετατρέπουν σε συμβάσεις αορίστου χρόνου τις ΣΕΕΕ της πρώτης κατηγορίας άπαξ αυτές λήξουν, απαλλάσσονται των ασφαλιστικών εισφορών για ένα επιπλέον έτος. Το άρθρο αυτό προβλέπει την υποχρέωση επιστροφής των εισπραχθεισών ενισχύσεων στην περίπτωση κατά την οποία ο εργαζόμενος απολυθεί εντός 12 μηνών από το τέλος της περιόδου αναφοράς της ενισχύσεως.

Η διαδικασία που κατέληξε στην έκδοση της προσβαλλομένης απόφασης

- 21 Οι ιταλικές αρχές γνωστοποίησαν στις 7 Μαΐου 1997 στην Επιτροπή, δυνάμει του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, ένα νομοσχέδιο περί κρατικών ενισχύσεων το οποίο στη συνέχεια ψηφίστηκε από το Κοινοβούλιο και κατέστη ο νόμος 196/97. Το νομοσχέδιο αυτό είχε καταχωριστεί νομοτύπως στο μητρώο γνωστοποιηθεισών ενισχύσεων με τον αριθμό N 338/97.
- 22 Βάσει στοιχείων τα οποία διαβίβασαν οι ιταλικές αρχές, η Επιτροπή εξέτασε και ορισμένα άλλα καθεστώτα ενισχύσεων σχετικά με τον τομέα αυτό, ήτοι τους νόμους 863/84, 407/90, 169/91 και 451/94. Δεδομένου ότι οι νόμοι αυτοί ήσαν ήδη σε ισχύ, καταχωρίστηκαν στο μητρώο μη γνωστοποιηθεισών ενισχύσεων με τον αριθμό NN 164/97.
- 23 Με έγγραφο της 17ης Αυγούστου 1998, το οποίο δημοσιεύθηκε στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* (ΕΕ C 384, σ. 11), η Επιτροπή ενημέρωσε την Ιταλική Κυβέρνηση για την απόφασή της να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης κατά των ενισχύσεων για προσλήψεις μέσω ΣΕΕΕ ορισμένου χρόνου τις οποίες προβλέπουν οι νόμοι 863/84, 407/90, 169/91 και 451/94 και οι οποίες χορηγούνται από τον Νοέμβριο του 1995. Με το έγγραφο αυτό, η Επιτροπή ενημέρωσε επίσης την Ιταλική Κυβέρνηση για την απόφασή της να κινήσει την ίδια διαδικασία κατά των ενισχύσεων για τη μετατροπή των ΣΕΕΕ σε συμβάσεις αορίστου χρόνου, όπως προβλέπεται στο άρθρο 15 του νόμου 196/97.
- 24 Η Ιταλική Κυβέρνηση υπέβαλε τις παρατηρήσεις της με έγγραφο της 4ης Νοεμβρίου 1998 και, κατόπιν σχετικού αιτήματος της Επιτροπής, παρέσχε διευκρινίσεις και συμπληρωματικά στοιχεία με έγγραφο της 5ης Μαρτίου 1999.

- 25 Μετά το πέρας της διαδικασίας ελέγχου, η Επιτροπή εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση. Με το υπ' αριθ. SG(99) D/4068 υπόμνημα της 4ης Ιουνίου 1999, η Επιτροπή κοινοποίησε νομοτύπως την απόφαση αυτή στην Ιταλική Δημοκρατία.

Η προσβαλλόμενη απόφαση

- 26 Η προσβαλλόμενη απόφαση εξετάζει χωριστά, αφενός, το περιεχόμενο των μη γνωστοποιηθέντων νόμων 863/84, 407/90, 169/91 και 451/94 και, αφετέρου, το περιεχόμενο του νόμου 196/97 το οποίο γνωστοποιήθηκε νομοτύπως ενόσω ήταν ακόμη νομοσχέδιο.
- 27 Όσον αφορά το καθεστώς ενισχύσεων που θέσπισαν οι τέσσερις πρώτοι νόμοι, το άρθρο 1 της προσβαλλομένης αποφάσεως προβλέπει τα εξής:

«1. Οι ενισχύσεις που έθεσε παρانونώς σε εφαρμογή η Ιταλία από τον Νοέμβριο του 1995 για την πρόσληψη μέσω των συμβάσεων επαγγελματικής εκπαίδευσης και εργασίας που προβλέπονται στους νόμους 863/84, 407/90, 169/91 και 451/94 είναι συμβιβάσιμες με την κοινή αγορά και τη συμφωνία ΕΟΧ, εφόσον αφορούν:

- τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας από την αποδέκτρια επιχείρηση υπέρ των εργαζομένων που δεν έχουν αποκτήσει ακόμη εργασία ή έχουν χάσει την προηγούμενη εργασία τους, σύμφωνα με το πλαίσιο κανόνων για τις ενισχύσεις στην απασχόληση,

- την πρόσληψη εργαζομένων που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα ένταξης ή επανένταξης στην αγορά εργασίας. Για τους σκοπούς της παρούσας αποφάσεως, ως εργαζόμενοι που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα ένταξης ή επανένταξης στην αγορά εργασίας νοούνται οι νέοι κάτω των 25 ετών, οι κάτοχοι πανεπιστημιακού πτυχίου μακρού κύκλου σπουδών (laurea) ηλικίας μέχρι και 29 ετών και οι μακροχρόνια άνεργοι, δηλαδή όσοι είναι άνεργοι επί ένα έτος τουλάχιστον.

2. Οι ενισχύσεις που χορηγήθηκαν μέσω συμβάσεων επαγγελματικής εκπαίδευσης και εργασίας και δεν πληρούν τις προαναφερθείσες προϋποθέσεις είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά.»

- 28 'Όσον αφορά το καθεστώς ενισχύσεων που θέσπισε ο νόμος 196/97, το άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως προβλέπει τα εξής:

«1. Οι ενισχύσεις που χορήγησε η Ιταλία δυνάμει του άρθρου 15 του νόμου 196/97 για τη μετατροπή των συμβάσεων επαγγελματικής εκπαίδευσης και εργασίας σε συμβάσεις αορίστου χρόνου είναι συμβιβάσιμες με την κοινή αγορά και τη συμφωνία ΕΟΧ εφόσον τηρούν την προϋπόθεση της καθαρής δημιουργίας θέσεων εργασίας, όπως ορίζεται στο πλαίσιο κανόνων για τις ενισχύσεις στην απασχόληση.

Ο αριθμός των εργαζομένων της επιχείρησης υπολογίζεται χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι θέσεις εργασίας που προκύπτουν από τη μετατροπή και οι θέσεις εργασίας που έχουν δημιουργηθεί μέσω συμβάσεων ορισμένου χρόνου ή συμβάσεων που δεν εγγυώνται μια σχετική σταθερότητα της θέσης εργασίας.

2. Οι ενισχύσεις για τη μετατροπή των συμβάσεων επαγγελματικής εκπαίδευσης και εργασίας σε συμβάσεις αορίστου χρόνου που δεν τηρούν την προαναφερόμενη προϋπόθεση είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά.»

29 Βάσει του άρθρου 3 της προσβαλλομένης απόφασης:

«Η Ιταλία λαμβάνει όλα τα αναγκαία μέτρα για να ανακτηθούν από τους αποδέκτες οι ενισχύσεις που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις των άρθρων 1 και 2 και οι οποίες τους χορηγήθηκαν παράνομα.

Η ανάκτηση πραγματοποιείται σύμφωνα με τις διαδικασίες της εθνικής νομοθεσίας. Επί των ανακτωμένων ποσών οφείλονται τόκοι από τον χρόνο κατά τον οποίο τέθηκαν στη διάθεση των δικαιούχων μέχρι την πραγματική τους ανάκτηση. Οι τόκοι αυτοί υπολογίζονται με βάση το επιτόκιο αναφοράς που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό του ισοδύναμου επιχορήγησης στο πλαίσιο των περιφερειακών ενισχύσεων.»

30 Στις αιτιολογικές σκέψεις 62 και 63 της προσβαλλομένης απόφασης, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι οι ΣΕΕΕ, όπως αυτές ρυθμίζονται βάσει του νόμου 863/84, δεν αποτελούσαν ενίσχυση δυνάμει του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ, αλλά γενικό μέτρο. Εντούτοις, ο νόμος 407/90 μετέβαλε τη φύση των διατάξεων σχετικά με τις ΣΕΕΕ κλιμακώνοντας τις χορηγούμενες μειώσεις ανάλογα με τον τόπο εγκατάστασης της αποδέκτριας επιχειρήσεως καθώς και ανάλογα με τον τομέα στον οποίο η αποδέκτρια επιχείρηση ανήκει.

31 Οι αιτιολογικές σκέψεις 64 έως 66 της προσβαλλομένης απόφασης έχουν ως εξής:

«(64) Οι επιλεκτικές μειώσεις που ευνοούν ορισμένες επιχειρήσεις σε σχέση με άλλες στο ίδιο κράτος μέλος, ανεξαρτήτως εάν η επιλεκτικότητα αυτή

εφαρμόζεται σε ατομικό, περιφερειακό ή τομεακό επίπεδο, αποτελούν, σε ό,τι αφορά το υπερβάλλον τμήμα της ενίσχυσης, κρατικές ενισχύσεις κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, της Συνθήκης, που στρεβλώνουν τον ανταγωνισμό και μπορούν να επηρεάσουν τις [εμπορικές] συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών.

Πράγματι, το εν λόγω υπερβάλλον τμήμα ωφελεί τις επιχειρήσεις που λειτουργούν σε ορισμένες περιοχές της ιταλικής επικράτειας. Ευνοεί τις εν λόγω επιχειρήσεις κατά το μέτρο που δεν χορηγείται στις επιχειρήσεις εκτός των περιοχών αυτών.

(65) Η εν λόγω ενίσχυση στρεβλώνει τον ανταγωνισμό, δεδομένου ότι ενισχύει την οικονομική θέση και τις δυνατότητες δράσης των αποδεκτριών επιχειρήσεων σε σχέση με τους ανταγωνιστές τους που δεν λαμβάνουν την ενίσχυση. Κατά το μέτρο που το ίδιο ισχύει και στο πλαίσιο των ενδοκοινοτικών [εμπορικών] συναλλαγών, οι τελευταίες επηρεάζονται επίσης από την ενίσχυση.

(66) Ειδικότερα, οι εν λόγω ενισχύσεις στρεβλώνουν τον ανταγωνισμό και επηρεάζουν τις [εμπορικές] συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών, κατά το μέτρο που οι αποδέκτριες επιχειρήσεις εξάγουν ένα μέρος της παραγωγής τους σε άλλα κράτη μέλη. Ομοίως, κατά το μέτρο που οι εν λόγω επιχειρήσεις δεν πραγματοποιούν εξαγωγές, η εθνική παραγωγή ευνοείται διότι περιορίζονται οι δυνατότητες των επιχειρήσεων που είναι εγκατεστημένες σε άλλα κράτη μέλη να εξάγουν τα προϊόντα τους στην ιταλική αγορά [...].»

32 Αφού διαπίστωσε έτσι ότι τα εν λόγω μέτρα συνιστούν κρατικές ενισχύσεις, κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ, η Επιτροπή εξέτασε στις αιτιολογικές σκέψεις 70 επ. της προσβαλλομένης αποφάσεως αν οι ενισχύσεις αυτές μπορούσαν να θεωρηθούν ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά δυνάμει του άρθρου 87, παράγραφοι 2 και 3, ΕΚ.

33 Συναφώς, με την αιτιολογική σκέψη 71 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή υπενθύμισε ότι «[τ]ο πλαίσιο κανόνων σχετικά με τις ενισχύσεις στην απασχόληση [...] προβλέπει ότι η Επιτροπή διάκειται ευνοϊκά έναντι ενισχύσεων:

— σχετικά με ανέργους

και

— που αποσκοπούν στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας (καθαρή δημιουργία) στις ΜΜΕ και στις περιφέρειες που δικαιούνται ενισχύσεις περιφερειακού χαρακτήρα

ή

— που αποσκοπούν στην ενθάρρυνση της πρόσληψης ορισμένων κατηγοριών εργαζομένων οι οποίοι αντιμετωπίζουν προβλήματα ένταξης ή επανένταξης στην αγορά εργασίας σε ολόκληρη την επικράτεια· στην περίπτωση αυτή, αρκεί η προς πλήρωση θέση εργασίας να είναι κενή μετά από φυσική αποχώρηση και όχι εξαιτίας απόλυσης».

34 Με την αιτιολογική σκέψη 72 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή τόνισε ότι «[τ]ο εν λόγω πλαίσιο κανόνων προβλέπει επίσης ότι η Επιτροπή πρέπει να διασφαλίσει ότι “το επίπεδο της ενίσχυσης δεν υπερβαίνει το ποσό που είναι απαραίτητο για να αποτελέσει κίνητρο για τη δημιουργία απασχόλησης” και ότι αποτελεί εγγύηση για τη σταθερότητα της θέσης εργασίας».

- 35 Βάσει της πραγματοποιηθείσας ανάλυσεως, η Επιτροπή έκρινε, στην αιτιολογική σκέψη 91 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι το ύψος της ενισχύσεως δεν υπερέβαινε το ποσό που ήταν απαραίτητο για να αποτελέσει κίνητρο για τη δημιουργία θέσεων εργασίας μόνον όσον αφορά τις ενισχύσεις για την πρόσληψη μέσω ΣΕΕΕ εργαζομένων οι οποίοι αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα εντάξεως ή επανένταξεως στην αγορά εργασίας — ήτοι, σύμφωνα με την Επιτροπή, νέων κάτω των 25 ετών, νέων μέχρι 29 ετών με πανεπιστημιακό τίτλο σπουδών και επί μακρού χρόνου ανέργων (ήτοι ανέργων πέραν του ενός έτους) — ή τις ενισχύσεις οι οποίες προορίζονται για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.
- 36 Στις αιτιολογικές σκέψεις 93 έως 96 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή εξέτασε τις ενισχύσεις για τη διατήρηση των θέσεων εργασίας και απαρίθμησε τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι ενισχύσεις αυτές επιτρέπονται.
- 37 Όσον αφορά τα μέτρα σχετικά με τη μετατροπή των ΣΕΕΕ σε συμβάσεις αορίστου χρόνου, η Επιτροπή τόνισε, στις αιτιολογικές σκέψεις 97 και 98 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι τα μέτρα αυτά ενέπιπταν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ και του άρθρου 62, παράγραφος 1, της Συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, της 2ας Μαΐου 1992 (ΕΕ 1994, L 1, σ. 3, στο εξής: Συμφωνία ΕΟΧ).
- 38 Όσον αφορά την εκτίμηση σχετικά με το αν τα τελευταία αυτά μέτρα συμβιβάζονται με την κοινή αγορά, η Επιτροπή διαπίστωσε, στις αιτιολογικές σκέψεις 99 έως 111 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι μόνον οι ενισχύσεις για τη μετατροπή των ΣΕΕΕ σε συμβάσεις αορίστου χρόνου που τηρούσαν την υποχρέωση αυξήσεως των θέσεων εργασίας σε σχέση με τις θέσεις που υπήρχαν στην επιχείρηση, ο αριθμός των οποίων υπολογίζεται βάσει ενός μέσου όρου για μια περίοδο πριν από τη μετατροπή, ήσαν σύμφωνες με τις διατάξεις των κατευθυντηρίων γραμμών σχετικά με τις ενισχύσεις στην απασχόληση και, ως εκ τούτου, μπορούσαν να υπαχθούν στην ευνοϊκή παρέκκλιση που προβλέπεται υπέρ των ενισχύσεων αυτού του είδους.
- 39 Η Επιτροπή τόνισε επίσης, στην αιτιολογική σκέψη 115 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι τα μέτρα που τηρούσαν τον κανόνα de minimis δεν ενέπιπταν στο πεδίο

εφαρμογής του άρθρου 87 ΕΚ. Η Επιτροπή εξήγησε ότι, κατ' εφαρμογήν του κανόνα αυτού, το συνολικό ύψος όλων των παρεμβάσεων που εφαρμόζονταν υπέρ των επιχειρήσεων που είχαν προσλάβει εργαζομένους βάσει ΣΕΕΕ δεν έπρεπε να υπερβαίνει τα 100 000 ευρώ ανά τριετία.

Η προσφυγή

- 40 Η Ιταλική Δημοκρατία άσκησε προσφυγή ακυρώσεως κατά της προσβαλλομένης αποφάσεως και, επικουρικώς, κατά του άρθρου της 3.
- 41 Προς στήριξη της προσφυγής της, η Ιταλική Κυβέρνηση προβάλλει τον γενικό ισχυρισμό ότι η Επιτροπή εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση έχοντας υπόψη της αποκλειστικά εκτιμήσεις οικονομικής φύσεως, αδιαφορώντας για την αξία των ΣΕΕΕ ως μέσου παρεμβάσεως στην αγορά εργασίας.
- 42 Περαιτέρω, η Ιταλική Κυβέρνηση προβάλλει οκτώ ειδικούς λόγους ακυρώσεως προς στήριξη της προσφυγής της:
 - υπέρβαση εξουσίας και έλλειψη αιτιολογίας όσον αφορά τον ορισμό της κατηγορίας των νέων·
 - παραβίαση του κοινοτικού δικαίου, κατάχρηση εξουσίας και έλλειψη αιτιολογίας σχετικά με τον καθορισμό του τμήματος της ενισχύσεως που κρίθηκε επιτρεπτό·

- έλλειψη αιτιολογίας όσον αφορά τον καθορισμό του τμήματος της ενισχύσεως που κρίθηκε ανεπίτρεπτο·

- παραβίαση του κοινοτικού δικαίου, κατάχρηση εξουσίας και έλλειψη αιτιολογίας όσον αφορά τη μετατροπή των ΣΕΕΕ σε συμβάσεις αορίστου χρόνου·

- παράβαση και εσφαλμένη εφαρμογή του άρθρου 87, παράγραφος 3, στοιχείο α', ΕΚ, καθώς και έλλειψη αιτιολογίας·

- παράβαση του άρθρου 87 ΕΚ ή, εν πάση περιπτώσει, έλλειψη αιτιολογίας όσον αφορά τις επιπτώσεις επί του ενδοκοινοτικού εμπορίου και επί του ανταγωνισμού των ενισχύσεων που κρίθηκαν ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά·

- εσφαλμένη εφαρμογή του κανόνα de minimis·

- έλλειψη αιτιολογίας όσον αφορά την αναγκαιότητα ή, τουλάχιστον, τη σκοπιμότητα της αναζητήσεως των ενισχύσεων που κρίθηκαν ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά.

43 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη της προσφυγής αυτής ως αβάσιμης.

Οι λόγοι που προβάλλει η Ιταλική Δημοκρατία και η εκτίμηση του Δικαστηρίου

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

- 44 Δεδομένου ότι πολλοί από τους λόγους που προβάλλει η Ιταλική Κυβέρνηση αναφέρονται σε κατάχρηση εξουσίας και σε έλλειψη αιτιολογίας, πρέπει να υπομνησθούν προκαταρκτικώς ορισμένοι γενικοί κανόνες που ισχύουν συναφώς.
- 45 Πρώτον, πρέπει να υπομνηστεί ότι η Επιτροπή έχει ευρεία διακριτική ευχέρεια κατά την εφαρμογή του άρθρου 87, παράγραφος 3, ΕΚ, η άσκηση της οποίας συνεπάγεται εκτιμήσεις οικονομικής και κοινωνικής φύσεως που πρέπει να γίνονται μέσα σε κοινοτικό πλαίσιο (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 21ης Μαρτίου 1991, C-303/88, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. I-1433, σκέψη 34, και της 19ης Σεπτεμβρίου 2000, C-156/98, Γερμανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-6857, σκέψη 67).
- 46 Δεύτερον, οσάκις η Επιτροπή έχει σημαντική ελευθερία εκτιμήσεως, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της εφαρμογής του άρθρου 87 ΕΚ, το Δικαστήριο, κατά τον έλεγχο της νομιμότητας της ασκήσεως της ελευθερίας αυτής, δεν μπορεί να υποκαθιστά την αρμόδια αρχή, προβαίνοντας το ίδιο στις συναφείς εκτιμήσεις, αλλά οφείλει να περιορίζεται στην εξέταση του αν οι εκτιμήσεις αυτές ενέχουν πρόδηλο σφάλμα ή κατάχρηση εξουσίας (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 14ης Ιανουαρίου 1997, C-169/95, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-135, σκέψη 34, και της 5ης Οκτωβρίου 2000, C-288/96, Γερμανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-8237, σκέψη 26).
- 47 Τρίτον, όσον αφορά την κατάχρηση εξουσίας, πρέπει να υπομνηστεί ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 12ης Νοεμβρίου 1996, C-84/94, Ηνωμένο Βασίλειο κατά Συμβουλίου, Συλλογή 1996, σ. I-5755, σκέψη 69, και της 14ης Μαΐου 1998, C-48/96 P, Windpark Groothusen κατά Επι-

τροπής, Συλλογή 1998, σ. I-2873, σκέψη 52), κατάχρηση εξουσίας υφίσταται όταν θεσμικό όργανο ασκεί την αρμοδιότητά του με αποκλειστικό, ή τουλάχιστον πρωταρχικό, σκοπό άλλον από αυτόν που επικαλείται ή με σκοπό την καταστρατήγηση διαδικασίας που προβλέπεται ειδικά από τη Συνθήκη για την αντιμετώπιση των συγκεκριμένων περιστάσεων.

- 48 Τέταρτον, όσον αφορά το αν η Επιτροπή παραβίασε την υποχρέωση αιτιολογήσεως, πρέπει να υπομνηστεί ότι η υποχρέωση αιτιολογήσεως αποτελεί ουσιώδη τύπο που πρέπει να διακρίνεται από το ζήτημα του βασίμου της αιτιολογίας, δεδομένου ότι αυτή αφορά την ουσιαστική νομιμότητα της επίδικης πράξεως. Η επιβαλλόμενη από το άρθρο 253 ΕΚ αιτιολογία πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στη φύση της οικείας πράξεως και πρέπει να διαφαίνεται από αυτήν κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο η συλλογιστική της κοινοτικής αρχής που εκδίδει την πράξη, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να γνωρίζουν τους λόγους που δικαιολογούν τη λήψη του μέτρου και το αρμόδιο δικαιοδοτικό όργανο να μπορεί να ασκεί τον έλεγχό του. Όπως ορθώς υπενθύμισε η Επιτροπή, η απαίτηση αυτή πρέπει να εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως, ιδίως του περιεχομένου της πράξεως, της φύσεως των προβαλλομένων λόγων και του συμφέροντος που έχουν ενδεχομένως στην παροχή διευκρινίσεων οι αποδέκτες ή άλλα πρόσωπα τα οποία η πράξη αφορά άμεσα και ατομικά. Η αιτιολογία δεν απαιτείται να διασαφηνίζει όλα τα ουσιώδη πραγματικά και νομικά στοιχεία, καθόσον το ζήτημα αν η αιτιολογία μιας πράξεως ικανοποιεί τις απαιτήσεις του άρθρου 253 ΕΚ πρέπει να εκτιμάται όχι μόνο βάσει της διατυπώσεώς της, αλλά και του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται καθώς και του συνόλου των κανόνων δικαίου που διέπουν το σχετικό θέμα (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 22ας Μαρτίου 2001, C-17/99, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. I-2481, σκέψεις 35 και 36).

Επί του γενικού ισχυρισμού: παράλειψη συνεκτιμήσεως της αξίας των ΣΕΕΕ ως μέσου παρεμβάσεως στην αγορά εργασίας

- 49 Κατ' αρχάς, η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν ήταν δυνατό να αρκестεί αποκλειστικά στην *in abstracto* εκτίμηση του επίδικου μέτρου βάσει αυστηρώς οικονομικών κριτηρίων. Η Επιτροπή θα έπρεπε να εκτιμήσει επίσης το μέτρο αυτό στο επίπεδο της πολιτικής για την απασχόληση, ως μέσο που παρέχει τη δυνατότητα αποτελεσματικής δράσεως στον τομέα τόσο της επαγγελματικής

εκπαιδεύσεως όσο και της ενισχύσεως της απασχολήσεως όσον αφορά την κατηγορία των νέων που αντιμετωπίζει ιδιαίτερα προβλήματα στην αγορά εργασίας.

50 Συναφώς, πρέπει να υπομνηστεί ότι ο κοινωνικός χαρακτήρας των κρατικών παρεμβάσεων δεν αρκεί προκειμένου να αποκλείεται άνευ ετέρου η δυνατότητα χαρακτηρισμού τους ως κρατικών ενισχύσεων υπό την έννοια του άρθρου 87 ΕΚ.

51 Κατά πάγια νομολογία, η έννοια της ενισχύσεως καλύπτει τα παρεχόμενα από τις δημόσιες αρχές οφέλη τα οποία, υπό διάφορες μορφές, ελαφρύνουν τις επιβαρύνσεις που κανονικώς βαρύνουν τον προϋπολογισμό μιας επιχειρήσεως. Η μερική απαλλαγή από τις κοινωνικοασφαλιστικές επιβαρύνσεις των επιχειρήσεων ενός συγκεκριμένου βιομηχανικού τομέα συνιστά ενίσχυση υπό την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ, αν το μέτρο αυτό αποβλέπει στο να απαλλάξει μερικώς τις επιχειρήσεις αυτές από τις οικονομικές επιβαρύνσεις που απορρέουν από την κανονική εφαρμογή του γενικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας, χωρίς αυτή η απαλλαγή να δικαιολογείται από τη φύση ή την οικονομία του εν λόγω συστήματος (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 1999, C-251/97, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. I-6639, σκέψεις 35 έως 37).

52 Οι εξαιρέσεις που προβλέπει το άρθρο 87, παράγραφοι 2 και 3, ΕΚ ορίζουν τις προϋποθέσεις τις οποίες πρέπει να πληροί μια ενίσχυση προκειμένου να συμβιβάζεται με την κοινή αγορά. Συναφώς, πρέπει να σημειωθεί ότι η Επιτροπή μπορεί να δεσμευθεί με συγκεκριμένους προσανατολισμούς για την άσκηση των εξουσιών εκτιμήσεως που έχει, μέσω πράξεων όπως οι κατευθυντήριες γραμμές, εφόσον αυτές περιέχουν ενδεικτικούς κανόνες ως προς τον προσανατολισμό που πρέπει να ακολουθεί το εν λόγω όργανο και εφόσον δεν αποκλίνουν από τους κανόνες της Συνθήκης (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 2000, C-288/96, Γερμανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-8237, σκέψη 62· βλ. επίσης, στο ίδιο πνεύμα, αποφάσεις της 24ης Μαρτίου 1993, C-313/90, CIRFS κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. I-1125, σκέψεις 34 και 36, και προαναφερθείσα απόφαση της 22ας Μαρτίου 2001, Γαλλία κατά Επιτροπής, σκέψη 45). Κατά συνέπεια, μολονότι είναι αληθές ότι οι ενδεικτικοί αυτοί κανόνες, οι οποίοι ορίζουν τις κατευθυντήριες γραμμές που προτίθεται να εφαρμόζει η Επιτροπή, συμβάλλουν στη διασφάλιση της διαφάνειας, της προβλεψιμότητας και της ασφάλειας δικαίου, όσον αφορά τη δράση της Επιτροπής, ωστόσο οι κανόνες αυτοί δεν δεσμεύουν το Δικαστήριο. Πάντως, οι κανόνες αυτοί συνιστούν ένα χρήσιμο σημείο αναφοράς (βλ., στο ίδιο πνεύμα, απόφαση της 4ης Ιουλίου 2000, C-387/97, Επιτροπή κατά Ελλάδος, Συλλογή 2000, σ. I-5047, σκέψεις 87 και 89).

- 53 Η Ιταλική Κυβέρνηση δεν αμφισβήτησε ούτε διατύπωσε επιφυλάξεις ως προς το αν οι κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις ενισχύσεις στην απασχόληση συμβιβάζονται με το άρθρο 87 ΕΚ.
- 54 Οι εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές καθορίζουν τα μέσα τα οποία, σύμφωνα με την Επιτροπή, είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικά για την ενίσχυση της απασχόλησεως στο πλαίσιο των προσανατολισμών που έχουν καθορίσει τα κράτη μέλη. Από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι οι εκτιμήσεις της Επιτροπής επί του θέματος αυτού πάσχουν από προδήλη πλάνη ή κατάχρηση εξουσίας.
- 55 Κατά συνέπεια, ο ανωτέρω γενικός ισχυρισμός δεν μπορεί να γίνει δεκτός.

Επί του πρώτου ειδικού λόγου: υπέρβαση εξουσίας και έλλειψη αιτιολογίας όσον αφορά τον ορισμό της κατηγορίας των νέων

- 56 Η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ο ορισμός της κατηγορίας των νέων που περιέχει η προσβαλλόμενη απόφαση αποτελεί προϊόν υπερβάσεως εξουσίας και ότι πάσχει έλλειψη αιτιολογίας κατά το ότι στερείται λογικής. Μολονότι η απόφαση αυτή επανέλαβε τα στατιστικά δεδομένα και τις παρατηρήσεις των ιταλικών αρχών βάσει των οποίων προκύπτει ότι, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της ανεργίας στους νέους στην Ιταλία και ειδικότερα στο Mezzogiorno, το φαινόμενο αυτό αφορά το τμήμα του πληθυσμού μέχρι 32 ετών, η Επιτροπή συνήγαγε, αντιθέτως, ότι η κατηγορία των νέων δεν μπορεί να περιλαμβάνει άτομα κάτω των 25 ετών ή, εάν έχουν πτυχίο, κάτω των 29 ετών. Κατά την Ιταλική Κυβέρνηση, το γεγονός ότι η Επιτροπή διατύπωσε το κριτήριο αυτό ωσάν να επρόκειτο για αυταπόδεικτο και γενικώς ισχύον κριτήριο εισάγει ένα στοιχείο ανελαστικότητας στην έννοια των «νέων». Ωστόσο, οι κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις ενισχύσεις στην απασχόληση δεν προβλέπουν κάποιο όριο ηλικίας. Είναι προφανές ότι ήταν ηθελημένος αυτός ο γενικός προσδιορισμός των νέων, ακριβώς διότι το όριο ηλικίας στο πλαίσιο της οποίας εντάσσεται η κατηγορία αυτή ποικίλλει ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των διαφόρων αγορών εργασίας. Αποδεικνύεται ότι, στην Ιταλία και ειδικότερα στη νότια Ιταλία, για διάφορους λόγους, ιδίως κοινωνικούς και οικονομικούς, το όριο ηλικίας της κατηγορίας των νέων είναι άνευ ουδεμίας αμφιβολίας μεγαλύτερο από το όριο των 25 ετών που όρισε η Επιτροπή.

- 57 Ως προς το σημείο αυτό το Δικαστήριο έχει κρίνει με τη νομολογία του, όπως υπενθυμίζεται στη σκέψη 45 της παρούσας αποφάσεως, ότι οι εκτιμήσεις οικονομικής και κοινωνικής φύσεως πρέπει να γίνονται μέσα σε κοινοτικό πλαίσιο.
- 58 Κατά συνέπεια, τα κριτήρια βάσει των οποίων ορισμένες ενισχύσεις είναι δυνατό να εξαιρεθούν από τον κανόνα του ασυμβίβαστου των ενισχύσεων με την κοινή αγορά που προβλέπει το άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ πρέπει να διατυπώνονται, να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται με όσο το δυνατό πιο ομοιόμορφο τρόπο προκειμένου να υπάρχει συνοχή και να διασφαλίζεται ίση μεταχείριση στο πλαίσιο των κρατικών ενισχύσεων.
- 59 Οι κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις ενισχύσεις στην απασχόληση μνημονεύουν την κατηγορία των νέων, χωρίς να την ορίζουν επακριβώς. Η Επιτροπή είχε το δικαίωμα να ερμηνεύσει την έννοια αυτή στο πλαίσιο της ασκήσεως της εξουσίας της εκτιμήσεως. Η Επιτροπή χρησιμοποίησε μια γενικώς ισχύουσα ερμηνεία στηριζόμενη σε παρατηρήσεις που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο προγραμμαμάτων υπέρ των νέων σε κοινοτικό επίπεδο και από τα κράτη μέλη και βάσει εγγράφων του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας, ιδίως της εκθέσεως που ετοίμασε το Γραφείο αυτό για τη συνδιάσκεψη των Υπουργών Νέας Γενιάς που πραγματοποιήθηκε στη Λισαβόνα (Πορτογαλία) από τις 8 έως τις 12 Αυγούστου 1998. Κατά συνέπεια, από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι η Επιτροπή υπερέβη τα όρια της διακριτικής της ευχέρειας ή ότι ενήργησε κατά κατάχρηση εξουσίας.
- 60 Όσον αφορά την υποχρέωση αιτιολογήσεως, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 23 και 24 των προτάσεών του, η Επιτροπή εξέθεσε κατά τρόπο εξαντλητικό στην προσβαλλόμενη απόφαση τα κριτήρια κατ'εφαρμογήν των οποίων καθόρισε το όριο ηλικίας για τον ορισμό της κατηγορίας των νέων σε 25 έτη ή, στην περίπτωση των κατόχων πανεπιστημιακού πτυχίου, σε 29 έτη. Κατά συνέπεια, η προσβαλλόμενη απόφαση δεν πάσχει ως προς το σημείο αυτό έλλειψη αιτιολογίας.
- 61 Κατά συνέπεια, ο πρώτος ειδικός λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

Επί του δευτέρου και του τρίτου ειδικού λόγου ακυρώσεως: παράβαση του κοινοτικού δικαίου και κατάχρηση εξουσίας όσον αφορά τον προσδιορισμό του τμήματος της ενισχύσεως που κρίθηκε σύννομο καθώς και έλλειψη αιτιολογίας όσον αφορά τον προσδιορισμό του τμήματος ενισχύσεως που κρίθηκε σύννομο και του τμήματος της ενισχύσεως που κρίθηκε ανεπίτρεπτο

62 Ο δεύτερος και ο τρίτος ειδικός λόγος ακυρώσεως πρέπει να εξεταστούν από κοινού.

63 Με τον δεύτερο ειδικό λόγο ακυρώσεως, η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η προσβαλλόμενη απόφαση στηρίζεται σε στοιχεία αξιωματικού χαρακτήρα και, ως εκ τούτου, παραβιάζει το κοινοτικό δίκαιο, εκδόθηκε κατά κατάχρηση εξουσίας και είναι ανεπαρκώς αιτιολογημένη όταν ορίζει το τμήμα της ενισχύσεως που κρίθηκε σύννομο διαλαμβάνοντας στην αιτιολογική σκέψη 91 της προσβαλλομένης αποφάσεως ότι «[μ]όνο για τις ενισχύσεις υπέρ της πρόσληψης μέσω συμβάσεων επαγγελματικής εκπαίδευσης και εργασίας, που αφορούν την πρόσληψη εργαζομένων οι οποίοι αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα ένταξης ή επανένταξης στην αγορά εργασίας, δηλαδή νέων μικρότερων των 25 ετών, νέων μέχρι 29 ετών με πτυχίο πανεπιστημίου και μακροχρόνια ανέργων (ανέργων για περισσότερο από ένα χρόνο) ή οι οποίες προορίζονται για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας [...], το ύψος της ενίσχυσης δεν υπερβαίνει το ποσό που είναι απαραίτητο για να αποτελέσει κίνητρο για τη δημιουργία θέσεων εργασίας».

64 Με τον τρίτο ειδικό λόγο ακυρώσεως, η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η Επιτροπή υιοθετεί μια επιλήψιμη και ελάχιστα συνεπή στάση διότι δεν χρησιμοποίησε σαφή κριτήρια κατά την εκτίμηση των μέτρων ενθαρρύνσεως και στηρίξεως της απασχολήσεως. Κατά την Ιταλική Κυβέρνηση, η Επιτροπή αρνήθηκε, πλην ορισμένων αυστηρά συγκεκριμένων περιπτώσεων, να χαρακτηρίσει τις ΣΕΕΕ ως παρεμβάσεις για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας προκειμένου να διαπιστώσει, αφού κατέληξε στο συμπέρασμα αυτό, ότι το καθεστώς των ενισχύσεων για την απασχόληση δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά. Εντούτοις, η Επιτροπή παραδέχθηκε, στην αιτιολογική σκέψη 86 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι η προϋπόθεση από την οποία εξαρτάται η απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής ασφαλιστικών εισφορών — ήτοι το να εξακολουθήσει να απασχολείται τουλάχιστον το 60 % των εργαζομένων των οποίων η ΣΕΕΕ έχει λήξει κατά τη διάρκεια των δύο προηγούμενων ετών — «είναι ένα [επιπλέον] κίνητρο για να διατηρήσουν οι επιχειρήσεις τις θέσεις εργασίας για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα».

- 65 Συναφώς, πρέπει να τονιστεί ότι η προσβαλλόμενη απόφαση, στο μέτρο που αφορά το τμήμα της ενισχύσεως που κρίθηκε ότι συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, δεν είναι βλαπτική, αυτή καθαυτή, για την Ιταλική Δημοκρατία. Εντούτοις, δεδομένου ότι το τμήμα της ενισχύσεως που κρίθηκε ότι συμβιβάζεται με την κοινή αγορά συνδέεται με το τμήμα της ενισχύσεως που κρίθηκε ασυμβίβαστο, πρέπει να κριθεί παραδεκτός ο δεύτερος ειδικός λόγος ακυρώσεως και να εξεταστεί στο πλαίσιο του τρίτου ειδικού λόγου ακυρώσεως.
- 66 Τα κριτήρια τα οποία χρησιμοποίησε η Επιτροπή στην αιτιολογική σκέψη 91 της προσβαλλομένης αποφάσεως για να καταλήξει στο συμπέρασμά της διατυπώνονται στην αιτιολογική σκέψη 71 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η οποία παραπέμπει στις κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις ενισχύσεις στην απασχόληση.
- 67 Η προσβαλλόμενη απόφαση στηρίχθηκε στα κριτήρια των εν λόγω κατευθυντηρίων γραμμών. Ως προς το σημείο αυτό, η Επιτροπή δεν παραβίασε το κοινοτικό δίκαιο ούτε ενήργησε κατά κατάχρηση εξουσίας.
- 68 Στις αιτιολογικές σκέψεις 71 έως 90 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή, στηριζόμενη σε διάφορες εκτιμήσεις, απαρίθμησε τα στοιχεία που της παρείχαν τη δυνατότητα να ορίσει το τμήμα της ενισχύσεως που κρίθηκε σύννομο. Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η αιτιολογία αυτή είναι απολύτως σύμφωνη με τη νομολογία του Δικαστηρίου (βλ., ως προς το σημείο αυτό, τη νομολογία που μνημονεύεται στη σκέψη 48 της παρούσας αποφάσεως).
- 69 Το ίδιο ισχύει για την αιτιολογία που αφορά το τμήμα της ενισχύσεως που κρίθηκε ανεπίτρεπτο, η οποία αποτελείται, αφενός, από εκτιμήσεις που αφορούν το τμήμα της ενισχύσεως που κρίθηκε σύννομο και, αφετέρου, από συμπληρωματικές επεξηγήσεις που παρατίθενται στις αιτιολογικές σκέψεις 93 έως 96 της προσβαλλομένης αποφάσεως.
- 70 Ειδικότερα η αιτιολογική σκέψη 86 της προσβαλλομένης αποφάσεως δεν διασπά τη λογική συνοχή της αιτιολογίας. Στο εν λόγω σημείο, η Επιτροπή επισήμανε, ως θετικό

στοιχείο, το γεγονός ότι μία από τις προϋποθέσεις του εν λόγω καθεστώτος αποτελεί πρόσθετη ενθάρρυνση προς τις επιχειρήσεις προκειμένου να διατηρήσουν τις θέσεις εργασίας για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Εντούτοις, αυτό δεν συνεπάγεται ότι το εν λόγω καθεστώς χαρακτηρίστηκε εν γένει ως παρέμβαση αποσκοπούσα στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και στη διατήρησή τους.

- 71 Κατά συνέπεια, ο δεύτερος και ο τρίτος ειδικός λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθούν.

Επί του τετάρτου ειδικού λόγου ακυρώσεως: παράβαση του κοινοτικού δικαίου, κατάχρηση εξουσίας και έλλειψη αιτιολογίας όσον αφορά τη μετατροπή των ΣΕΕΕ σε συμβάσεις αορίστου χρόνου

- 72 Η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει επίσης ότι η προσβαλλόμενη απόφαση παραβιάζει το κοινοτικό δίκαιο, εκδόθηκε κατά κατάχρηση εξουσίας και είναι ανεπαρκώς αιτιολογημένη στον βαθμό που διαπιστώνει στην αιτιολογική σκέψη 103, ως προς τα μέτρα που προβλέπει το άρθρο 15 του νόμου 196/97, ότι «[η] μετατροπή των συμβάσεων επαγγελματικής εκπαίδευσης και εργασίας σε συμβάσεις αορίστου χρόνου δεν δημιουργεί πρόσθετες θέσεις εργασίας, εφόσον οι θέσεις εργασίας έχουν ήδη δημιουργηθεί. Ωστόσο, οι εν λόγω θέσεις εργασίας δεν χαρακτηρίζονται από σταθερότητα». Κατά την Ιταλική Κυβέρνηση, το εν λόγω καθεστώς προκαλεί μια αλυσιδωτή αντίδραση: το καθεστώς αυτό αποσκοπούσε στην απορρόφηση εργαζομένων στο πλαίσιο των ΣΕΕΕ, προβλέποντας ένα προσωρινό πλεονέκτημα για την εξακολούθηση της εργασιακής σχέσεως υπό τη μορφή συμβάσεως αορίστου χρόνου, γεγονός που θα οδηγούσε τις επιχειρήσεις να δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίες ρυθμιζόμενες από ΣΕΕΕ και να τις μετατρέψουν ακολούθως σε συμβάσεις αορίστου χρόνου.

- 73 Συναφώς, πρέπει να υπομνηστεί ότι η Επιτροπή προσέθεσε στις αιτιολογικές σκέψεις 104 έως 109 της προσβαλλομένης αποφάσεως ότι διάκειται ευνοϊκώς έναντι ορισμένων ενισχύσεων για τη μετατροπή θέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου σε θέσεις

εργασίας αορίστου χρόνου, εφόσον συνεπάγονται «την καθαρή δημιουργία σταθερών θέσεων εργασίας που δεν υπήρχαν προηγουμένως». Ως προς το σημείο αυτό, η Επιτροπή δεν παραβίασε το κοινοτικό δίκαιο ούτε ενήργησε κατά κατάχρηση εξουσίας.

74 Η υποχρέωση αιτιολογήσεως τηρήθηκε επίσης. Πράγματι, στις αιτιολογικές σκέψεις 97 έως 110 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή εξέθεσε διεξοδικώς τους λόγους για τους οποίους επέλεξε τη στάση αυτή στην προσβαλλόμενη απόφαση έναντι των ενισχύσεων για τη μετατροπή των ΣΕΕΕ σε συμβάσεις αορίστου χρόνου.

75 Κατά συνέπεια, και ο τέταρτος ειδικός λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

Επί του πέμπτου ειδικού λόγου ακυρώσεως: παράβαση και εσφαλμένη εφαρμογή του άρθρου 87, παράγραφος 3, στοιχείο α', ΕΚ, καθώς και έλλειψη αιτιολογίας

76 Η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, έστω και στο πλαίσιο της λογικής της ενισχύσεως για τη διατήρηση της απασχολήσεως, η Επιτροπή δεν εξέτασε σε βάθος αν το εν λόγω μέτρο της ενισχύσεως ήταν δυνατό, σύμφωνα με το άρθρο 87, παράγραφος 3, στοιχείο α', ΕΚ, να θεωρηθεί ότι συμβιβάζεται με την κοινή αγορά στο μέτρο που ευνοούσε την οικονομική ανάπτυξη περιοχών στις οποίες το βιοτικό επίπεδο είναι ασυνήθως χαμηλό ή στις οποίες επικρατεί σοβαρή υποαπασχόληση. Η Επιτροπή περιορίστηκε να διατυπώσει, στην αιτιολογική σκέψη 96 της προσβαλλομένης αποφάσεως, γενικές κρίσεις επί του ζητήματος αυτού. Ωστόσο, η Επιτροπή δεν ήταν δυνατόν απλώς να δηλώσει ότι τα πλεονεκτήματα του μέτρου εκτείνονται σε όλο το εθνικό έδαφος και ότι δεν περιορίζονται στις περιφέρειες που μπορούν να υπαχθούν στην ευνοϊκή εξαίρεση που προβλέπει η εν λόγω διάταξη της Συνθήκης, π.χ. το Mezzogiorno. Η Επιτροπή έπρεπε να αναλύσει το συγκεκριμένο μέτρο ενισχύσεως προκειμένου να εκτιμήσει αν συμβιβάζεται με το κοινοτικό πλαίσιο και όχι να το κηρύξει αυτομάτως ασυμβίβαστο με την κοινή αγορά ως «ενίσχυση για τη διατήρηση της απασχολήσεως».

- 77 Συναφώς, πρέπει να υπομνηστεί ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η χρήση των όρων «ασυνήθης» και «σοβαρή» στην εξαίρεση που προβλέπει το άρθρο 87, παράγραφος 3, στοιχείο α', ΕΚ δείχνει ότι η εξαίρεση αυτή αφορά μόνον περιοχές στις οποίες η οικονομική κατάσταση είναι εξαιρετικά δυσμενής σε σχέση προς το σύνολο της Κοινότητας (απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 1987, 248/84, Γερμανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 4013, σκέψη 19).
- 78 Υπό το πρίσμα της νομολογίας αυτής, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η εκτίμηση της Επιτροπής, που παρατίθεται στις αιτιολογικές σκέψεις 95 και 96 της προοβαλλομένης αποφάσεως, η οποία εξάλλου αντιστοιχεί στο σημείο 22 των κατευθυντηρίων γραμμών σχετικά με τις ενισχύσεις για την απασχόληση και στα σημεία 3.5 και 4.17 των κατευθυντηρίων γραμμών σχετικά με τις ενισχύσεις περιφερειακού χαρακτήρα, δεν αντιβαίνει στο γράμμα ούτε στο πνεύμα του άρθρου 87, παράγραφος 3, στοιχείο α', ΕΚ και ως εκ τούτου δεν είναι νομικώς εσφαλμένη. Πράγματι, ορθώς η Επιτροπή έκρινε ότι οι ενισχύσεις για τη διατήρηση της απασχολήσεως, οι οποίες ομοιάζουν προς τις λειτουργικές ενισχύσεις, απαγορεύονται κατ' αρχήν και δεν μπορούν να επιτραπούν παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις και σε περιοχές που πληρούν ορισμένα συγκεκριμένα κριτήρια. Επίσης ορθώς η Επιτροπή τόνισε ότι οι ενισχύσεις αυτές πρέπει να βαίνουν μειούμενες και να είναι χρονικώς περιορισμένες.
- 79 Εν προκειμένω, όπως επίσης τόνισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 45 των προτάσεών του, είναι πρόδηλον ότι οι ενισχύσεις που προβλέπει η ιταλική νομοθεσία δεν περιορίζονται στις περιοχές που μπορούν να υπαχθούν στην ανωτέρω ευνοϊκή εξαίρεση. Επιπλέον, οι ενισχύσεις αυτές ούτε βαίνουν μειούμενες ούτε είναι χρονικώς περιορισμένες. Ως εκ τούτου, είναι επίσης παράνομες οι ενισχύσεις που χορηγούνται στις περιοχές που δικαιούνται ενισχύσεων περιφερειακού χαρακτήρα.
- 80 Η προοβαλλόμενη απόφαση δεν πάσχει ούτε έλλειψη αιτιολογίας. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου που παρατίθεται στη σκέψη 48 της παρούσας αποφάσεως, η τήρηση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως πρέπει να εκτιμάται υπό το πρίσμα όχι μόνον του γράμματος της προοβαλλομένης πράξεως, αλλά και του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται καθώς και του συνόλου των κανόνων δικαίου που διέπουν το σχετικό θέμα. Εν προκειμένω, η Επιτροπή διατύπωσε αρκούντως εκτεταμένως, στη συλλογιστική που εξέθεσε στις αιτιολογικές σκέψεις 93 έως 96 της προοβαλλομένης

αποφάσεως, τις σκέψεις στις οποίες στηρίχθηκε προκειμένου να εκτιμήσει αν συμβιβάζονται με την κοινή αγορά οι ενισχύσεις για τη διατήρηση της απασχόλησεως που προβλέπει η ιταλική νομοθεσία.

81 Κατά συνέπεια, ο πέμπτος ειδικός λόγος ακυρώσεως πρέπει επίσης να απορριφθεί.

Επί του έκτου ειδικού λόγου ακυρώσεως: παράβαση του άρθρου 87 ΕΚ ή, εν πάση περιπτώσει, έλλειψη αιτιολογίας ως προς τις επιπτώσεις των ενισχύσεων που κρίθηκαν ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά επί του ενδοκοινοτικού εμπορίου και επί του ανταγωνισμού

82 Η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η προσβαλλόμενη απόφαση παραβίασε το άρθρο 87 ΕΚ ή ότι, εν πάση περιπτώσει, είναι ανεπαρκώς αιτιολογημένη, στο μέτρο που δεν λαμβάνει υπόψη της τις επιπτώσεις των ενισχύσεων που κρίθηκαν ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά επί του ενδοκοινοτικού εμπορίου και επί του ανταγωνισμού.

83 Κατά την Ιταλική Κυβέρνηση, δεδομένου ότι το επίδικο καθεστώς ενισχύσεων έχει ως μοναδικό σκοπό να ενθαρρύνει την απασχόληση και να συμβάλλει έτσι στην επίλυση ενός πολύ σοβαρού προβλήματος που βρίσκεται στο κέντρο της προσοχής της Κοινότητας και όλων των κρατών μελών, θα έπρεπε η προσβαλλόμενη απόφαση να αφιερώσει τουλάχιστον λίγες λέξεις για τη συγκεκριμένη αιτιολογία της εκτιμήσεως της Επιτροπής ως προς τις πραγματικές επιπτώσεις του εν λόγω καθεστώτος επί του ενδοκοινοτικού εμπορίου και επί του πιθανού αντικτύπου του επί του ανταγωνισμού.

84 Συναφώς, πρέπει να τονιστεί ότι από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, όταν κρατική ενίσχυση καθιστά ισχυρότερη τη θέση μιας επιχείρησης σε σχέση με άλλες επιχειρήσεις που την ανταγωνίζονται στο ενδοκοινοτικό εμπόριο, πρέπει να θεωρείται ότι οι επιχειρήσεις αυτές επηρεάζονται από την ενίσχυση. Προς τούτο, δεν είναι αναγκαίο η επιχείρηση που έλαβε την ενίσχυση να μετέχει η ίδια στις εξαγωγές. Πράγματι, όταν κράτος μέλος χορηγεί ενίσχυση σε επιχείρηση, η εσωτερική παρα-

γωγή μπορεί να διατηρείται στο ίδιο επίπεδο ή και να αυξάνεται, με συνέπεια να μειώνονται οι δυνατότητες επιχειρήσεων εγκατεστημένων σε άλλα κράτη μέλη να εξάγουν τα προϊόντα τους προς την αγορά αυτού του κράτους μέλους (απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 1994, C-278/92 έως C-280/92, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. I-4103, σκέψη 40).

- 85 Ομοίως, οσάκις κράτος μέλος χορηγεί ενισχύσεις σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στους τομείς της παροχής υπηρεσιών και της διανομής, δεν είναι αναγκαίο οι επιχειρήσεις που έλαβαν τις ενισχύσεις να ασκούν οι ίδιες τις δραστηριότητές τους εκτός του εν λόγω κράτους μέλους προκειμένου οι ενισχύσεις να επηρεάσουν το ενδοκοινοτικό εμπόριο, ιδίως οσάκις πρόκειται για επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες κοντά στα σύνορα δύο κρατών μελών.
- 86 Το σχετικά χαμηλό ύψος μιας ενισχύσεως ή το σχετικά μέτριο μέγεθος της επιχειρήσεως που λαμβάνει την ενίσχυση δεν αποκλείουν α ποιοι τη δυνατότητα επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών (προαναφερθείσα απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 1994, Ισπανία κατά Επιτροπής, σκέψη 42).
- 87 Κατά συνέπεια, η προσβαλλόμενη απόφαση δεν παραβίασε το άρθρο 87 ΕΚ.
- 88 Ως προς την υποχρέωση αιτιολογήσεως, η Επιτροπή εξήγησε στην αιτιολογική σκέψη 65 της προσβαλλομένης αποφάσεως, με γενικούς όρους, ότι η ενίσχυση στρεβλώνει τον ανταγωνισμό και ότι, κατά το μέτρο που το ίδιο ισχύει και στο πλαίσιο του ενδοκοινοτικού εμπορίου, το εμπόριο αυτό επηρεάζεται από την ενίσχυση. Στην αιτιολογική σκέψη 66 η Επιτροπή έφερε το παράδειγμα του παραγωγικού τομέα προς στήριξη της απόψεως αυτής. Στην αιτιολογική σκέψη 97, σχετικά με τη μετατροπή των ΣΕΕΕ σε συμβάσεις αορίστου χρόνου, η Επιτροπή παρέπεμψε στην ανάλυση αυτή και εξήγησε τους λόγους για τους οποίους η ανάλυση αυτή ισχύει κατά μείζονα λόγο όσον αφορά τα μέτρα που προβλέπονται για τη μετατροπή αυτή.

- 89 Η Επιτροπή δεν ήταν υποχρεωμένη να προβεί σε διεξοδικότερη ανάλυση ως προς το σημείο αυτό. Στην περίπτωση ενός προγράμματος ενισχύσεων, έχει τη δυνατότητα να περιοριστεί στην εξέταση των χαρακτηριστικών του εν λόγω προγράμματος προκειμένου να εκτιμήσει αν αυτό, λόγω των λεπτομερειών που προβλέπει, εξασφαλίζει αισθητό όφελος στους δικαιούχους σε σχέση προς τους ανταγωνιστές τους και εάν το πρόγραμμα αυτό μπορεί να ευνοήσει κυρίως τις επιχειρήσεις που συμμετέχουν στο μεταξύ των κρατών μελών εμπόριο (βλ., μεταξύ άλλων, προαναφερθείσα απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 1987, Γερμανία κατά Επιτροπής, σκέψη 18).
- 90 Εν προκειμένω, οι ιταλικοί νόμοι που διέπουν τη ΣΕΕΕ συνιστούν πρόγραμμα ενισχύσεων. Η προσβαλλόμενη απόφαση περιέχει την απαιτούμενη ανάλυση του προγράμματος αυτού και των επιπτώσεών του.
- 91 Η προσβαλλόμενη απόφαση δεν ήταν αναγκαίο να περιέχει ανάλυση των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν σε κατ' ιδίαν περιπτώσεις βάσει του καθεστώτος αυτού. Μόνο στο επίπεδο της αναζητήσεως των ενισχύσεων είναι αναγκαίο να ελέγχεται η κατ' ιδίαν κατάσταση κάθε συγκεκριμένης επιχείρησης.
- 92 Κατά συνέπεια, ο έκτος ειδικός λόγος ακυρώσεως πρέπει επίσης να απορριφθεί.

Επί του εβδόμου ειδικού λόγου ακυρώσεως: εσφαλμένη εφαρμογή του κανόνα de minimis

- 93 Η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, άπαξ το εν λόγω καθεστώς κρίθηκε εν μέρει μόνον ασυμβίβαστο με την κοινή αγορά και με τη Συμφωνία ΕΟΧ, η Επιτροπή δεν μπορούσε να λάβει υπόψη της, προκειμένου να εφαρμόσει τον κανόνα de minimis,

όλες τις παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν υπέρ των επιχειρήσεων που προσέλαβαν εργαζομένους βάσει ΣΕΕΕ. Το όριο των 100 000 ευρώ ανά επιχείρηση για περίοδο τριών ετών έπρεπε, αντιθέτως, να ισχύσει μόνο για το τμήμα των απαλλαγών που κρίθηκε ασυμβίβαστο με την κοινή αγορά.

- 94 Συναφώς, πρέπει να υπομνηστεί ότι ο κανόνας de minimis ανταποκρίνεται στις ανάγκες για διοικητική απλούστευση τόσο των κρατών μελών όσο και των υπηρεσιών της Επιτροπής, η οποία πρέπει να έχει τη δυνατότητα να αφιερώνει τις δυνάμεις της στις περιπτώσεις που έχουν πραγματική σημασία σε κοινοτικό επίπεδο. Εάν, για την εφαρμογή του κανόνα de minimis, ήταν αναγκαίο να εκτιμάται για κάθε περίπτωση εάν οι ενισχύσεις συμβιβάζονται ή όχι με την κοινή αγορά, ο φόρτος εργασίας για τα κράτη μέλη, που είναι υποχρεωμένα να γνωστοποιούν τα σχέδια ενισχύσεων, και για την Επιτροπή, η οποία υποχρεούται να τα εξετάζει, ουδόλως θα μειωνόταν.
- 95 Κατά συνέπεια, ορθώς η Επιτροπή δεν διέκρινε, κατά την εφαρμογή του κανόνα de minimis, μεταξύ του τμήματος του επίδικου καθεστώτος ενισχύσεων που κρίθηκε ότι συμβιβάζεται και του τμήματος που κρίθηκε ότι δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά.
- 96 Κατά συνέπεια, ο έβδομος ειδικός λόγος ακυρώσεως πρέπει επίσης να απορριφθεί.

Επί του ογδόου ειδικού λόγου ακυρώσεως: έλλειψη αιτιολογίας ως προς την αναγκαιότητα ή, τουλάχιστον, ως προς τη σκοπιμότητα της αναζήτησεως των ενισχύσεων που κρίθηκαν ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά

- 97 Επικουρικώς, η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, εν προκειμένω, πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις προκειμένου να μην αναζητηθούν τα ποσά τα οποία έλαβαν οι

επιχειρήσεις υπό μορφή μειώσεως των ασφαλιστικών εισφορών στο πλαίσιο του εν λόγω καθεστώτος. Πρώτον, το καθεστώς αυτό εισήγαγε και ρύθμισε ένα μηχανισμό του εργατικού δικαίου με γενικό περιεχόμενο και όχι μια παρέμβαση χαρακτηριστιζόμενη από εκτιμήσεις τομεακού και οικονομικού χαρακτήρα. Δεύτερον, λαμβανομένης επίσης υπόψη της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των ενδιαφερομένων επιχειρηματιών, πρέπει να παρατηρηθεί ότι οι κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές όσον αφορά τις ενισχύσεις στην απασχόληση δεν είναι πάντοτε ιδιαίτερος σαφείς. Τρίτον, το επίδικο καθεστώς ισχύει στο ιταλικό δίκαιο από μακρού χρόνου και, κατά συνέπεια, παρήγαγε αποτελέσματα τα οποία έχουν παγιωθεί συν τω χρόνω, η δε κατάργησή του, παρά το χρονικό όριο που έθεσε η Επιτροπή, ακριβώς λόγω των ιδιαιτεροτήτων που παρουσιάζει η κατάσταση των κατ' ιδίαν επιχειρήσεων που έλαβαν τις ενισχύσεις, είναι εξαιρετικά περίπλοκη και δυσχερώς ελέγξιμη. Τέταρτον, το καθεστώς αυτό χαρακτηριζόταν πάντοτε από την τεράστια εξάπλωσή του στον βαθμό που αφορούσε ολόκληρο τον εθνικό παραγωγικό ιστό, ιδίως τις περιοχές του Mezzogiorno οι οποίες είναι τώρα μεταξύ εκείνων που πλήττονται περισσότερο από τις αιτήσεις επιστροφής των ενισχύσεων.

98 Συναφώς, πρέπει να υπομνηστεί ότι η κατάργηση μιας παράνομης ενισχύσεως μέσω της αναζητήσεώς της αποτελεί τη λογική συνέπεια της διαπιστώσεως του παράνομου χαρακτήρα της (απόφαση της 21ης Μαρτίου 1990, C-142/87, Βέλγιο κατά Επιτροπής, γνωστής ως «Tubemeuse», Συλλογή 1990, σ. I-959, σκέψη 66) και ότι η υποχρέωση του κράτους να καταργήσει ενίσχυση την οποία η Επιτροπή έκρινε ως ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά αποσκοπεί στην αποκατάσταση της προτέρας καταστάσεως (απόφαση της 4ης Απριλίου 1995, C-350/93, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 1995, σ. I-699, σκέψη 21, και της 17ης Ιουνίου 1999, C-75/97, Βέλγιο κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. I-3671, σκέψη 64).

99 Με την αναζήτηση της ενισχύσεως, ο λαβών την ενίσχυση χάνει το πλεονέκτημα που απολάμβανε στην αγορά σε σχέση με τους ανταγωνιστές του και επανέρχονται τα πράγματα στην προ της καταβολής της ενισχύσεως κατάσταση (προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 22). Από τη λειτουργία αυτή της αναζητήσεως προκύπτει επίσης ότι, κατά κανόνα, πλην εξαιρετικών περιστάσεων, η Επιτροπή δεν υπερβαίνει τη διακριτική της ευχέρεια, την οποία έχει αναγνωρίσει η νομολογία του Δικαστηρίου, οσάκις ζητεί από το κράτος μέλος να αναζητηθεί τα

ποσά που χορηγήθηκαν υπό μορφή παράνομων ενισχύσεων διότι δεν πράττει άλλο από το να ζητεί την αποκατάσταση της προτέρας καταστάσεως (προαναφερθείσα απόφαση της 17ης Ιουνίου 1999, Βέλγιο κατά Επιτροπής, σκέψη 66).

100 Εν προκειμένω, από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει η ύπαρξη εξαιρετικών περιστάσεων που να δικαιολογούν μια διαφορετική λύση.

101 Όσον αφορά το επιχείρημα ότι το επίδικο καθεστώς εισήγαγε και ρύθμισε ένα μηχανισμό του εργατικού δικαίου, πρέπει να αναφερθεί η νομολογία του Δικαστηρίου, η οποία έχει υπομνηστεί στη σκέψη 51 της παρούσας αποφάσεως. Όπως ακριβώς ο κοινωνικός χαρακτήρας των κρατικών παρεμβάσεων δεν αρκεί προκειμένου να μην χαρακτηρίζονται αυθαρείς ως ενισχύσεις, το επιχείρημα ότι πρόκειται για «μηχανισμό του εργατικού δικαίου» δεν συνιστά εξαιρετική κατάσταση δυνάμενη να δικαιολογήσει την παράλειψη αναζητήσεως των ενισχύσεων.

102 Ως προς την αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, πρέπει να υπομνηστεί ότι η Επιτροπή, με ανακοίνωση που δημοσιεύθηκε στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* (ΕΕ 1983, C 318, σ. 3), ενημέρωσε τους εν δυνάμει δικαιούχους των κρατικών ενισχύσεων για τον επισφαλή χαρακτήρα των ενισχύσεων που τους χορηγήθηκαν παράνομα, με την έννοια ότι είναι δυνατό να υποχρεωθούν να επιστρέψουν τις ενισχύσεις (βλ. απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 1990, C-5/89, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 1990, σ. I-3437, σκέψη 15).

103 Δεν μπορεί βέβαια να αποκλειστεί η δυνατότητα του δικαιούχου της παράνομης ενίσχυσης να επικαλεστεί τις εξαιρετικές περιστάσεις που στήριξαν δικαιολογημένα

την εμπιστοσύνη του στον νόμιμο χαρακτήρα της ενισχύσεως αυτής και, κατά συνέπεια, να αντισταχθεί στην αναζήτησή της. Στην περίπτωση αυτή εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο, ενώπιον του οποίου έχει ενδεχομένως φθάσει η υπόθεση, να εκτιμήσει τις εν λόγω περιστάσεις, αφού υποβάλει, ενδεχομένως, στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία (προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Γερμανίας, σκέψη 16).

104 Αντίθετα, ένα κράτος μέλος, οι αρχές του οποίου χορήγησαν ενίσχυση κατά παράβαση των κανόνων διαδικασίας που προβλέπονται στο άρθρο 88 ΕΚ, δεν μπορεί να επικαλεστεί τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη των δικαιούχων για να αποφύγει την υποχρέωση να λάβει τα αναγκαία μέτρα για την εκτέλεση αποφάσεως της Επιτροπής που το διατάσσει να αναζητήσει την ενίσχυση. Αν γινόταν δεκτή η δυνατότητα αυτή, αυτό θα στερούσε, στην πραγματικότητα, κάθε πρακτική αποτελεσματικότητα από τις διατάξεις των άρθρων 87 ΕΚ και 88 ΕΚ, στο μέτρο που οι εθνικές αρχές θα μπορούσαν έτσι να στηριχθούν στη δική τους παράνομη συμπεριφορά για να εμποδίσουν την αποτελεσματικότητα των αποφάσεων που εξέδωσε η Επιτροπή βάσει αυτών των διατάξεων της Συνθήκης (προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Γερμανίας, σκέψη 17).

105 Ως προς το επιχείρημα ότι η αναζήτηση είναι περίπλοκη και δυσχερώς ελέγξιμη καθώς και ότι το καθεστώς των ενισχύσεων παρουσιάζει τεράστια εξάπλωση στον εθνικό παραγωγικό ιστό, αρκεί να επισημανθεί, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, ότι ο φόβος αντιμετώπισεως εσωτερικών, ακόμα και ανυπέρβλητων, δυσχερειών δεν μπορεί να δικαιολογήσει την εκ μέρους κρατών μελών μη τήρηση των υποχρεώσεων που υπέχει από το κοινοτικό δίκαιο (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 27ης Ιουνίου 2000, C-404/97, Επιτροπή κατά Πορτογαλίας, Συλλογή 2000, σ. I-4897, σκέψη 52). Εν προκειμένω, δεδομένου ότι η Ιταλική Κυβέρνηση δεν έχει καταβάλει καμιά προσπάθεια για την αναζήτηση των εν λόγω ενισχύσεων, δεν μπορεί να αποδειχθεί ότι υπάρχει αδυναμία εκτελέσεως της αποφάσεως περί αναζήτησεως (βλ. απόφαση της 19ης Μαΐου 1999, C-6/97, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. I-2981, σκέψη 34).

106 Ως προς την υποχρέωση αιτιολογήσεως, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων, όταν, αντιθέτως προς τις διατάξεις

του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ, οι ενισχύσεις έχουν ήδη καταβληθεί, η Επιτροπή, η οποία έχει την εξουσία να ζητήσει από τις εθνικές αρχές να διατάξουν την επιστροφή τους, δεν είναι υποχρεωμένη να εκθέτει συγκεκριμένους λόγους για να δικαιολογεί την άσκηση αυτής της εξουσίας (προαναφερθείσες αποφάσεις της 14ης Σεπτεμβρίου 1994, Ισπανία κατά Επιτροπής, σκέψη 78, και της 17ης Ιουνίου 1999, Βέλγιο κατά Επιτροπής, σκέψη 82). Εντούτοις, στις αιτιολογικές σκέψεις 120 και 121 της προσβαλλομένης απόφασης, η Επιτροπή εξήγησε τους λόγους για τους οποίους αποφάσισε να ζητήσει την επιστροφή των ενισχύσεων. Κατά συνέπεια, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η προσβαλλόμενη απόφαση δεν πάσχει ούτε ως προς το σημείο αυτό έλλειψη αιτιολογίας.

107 Κατά συνέπεια, ο όγδοος ειδικός λόγος ακυρώσεως πρέπει επίσης να απορριφθεί.

108 Ενόψει των ανωτέρω σκέψεων, πρέπει να απορριφθεί η προσφυγή.

Επί των δικαστικών εξόδων

109 Σύμφωνα με το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπήρξε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η Ιταλική Δημοκρατία ηττήθηκε και η Επιτροπή είχε ζητήσει την καταδίκη της στα δικαστικά έξοδα, πρέπει αυτή να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) Απορρίπτει την προσφυγή.**
- 2) Καταδικάζει την Ιταλική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.**

Colneric

Gulmann

Schintgen

Σκουρή

Cunha Rodrigues

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 7 Μαρτίου 2002.

Ο Γραμματέας

Η Πρόεδρος του έκτου τμήματος

R. Grass

F. Macken